

הצבי והצדק

יו"ל ע"י מוסדות קוסון בארה"ק
בנשיאות אדמו"ר שליט"א
בני ברק - גבעת זאב

מכון בני שלשים

בס"ד • פרשת נח תשפ"ב

גליון מס' 32 • שנה א'

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

את שם את חם ואת יפת. יש לומר על פי מה דמתאמרא בשם הרה"ק מראפשיץ זיע"א דצריך ג' דברים לעבודת ד' בשלימות, חכמה, תמימות, וטוב לב, במה דברים אמורים כשבאים יחדיו בחדא מחתא משא"כ אחד בלא זולתו אינו טוב, כי חכמה לבד יביא לערמה וכו', תמימות לבד חסיד שוטה, טוב לב לבד הוא בעל תאוה, ע"כ. וז"ש נח איש צדיק תמים ע"י ג' דברים, שם היינו תמימות וכל מעשיו לשם שמים, חם הוא לב חם וטוב, יפת היינו חכמה, יפיתו של יפת, חכמה בגוים תאמין, כולם היו בו.

ותשחת הארץ וגו' ותמלא הארץ חמס.
צ"ב דלכאורה היה לו להקדים הקל אל הכבד, דעון השחתה חמור מגזל. ועוד דלקמן פירש"י לא נחתם דינם אלא על הגזל, ותמוה וכי חטא ע"ז וג"ע אינם חמורים דיים עד שבא עון גזל והכריע את הכף. וי"ל דעל הראשונות היו יכולים להצטדק דעשו כן מחמת אחרות ואהבה שהיתה ביניהם וכמו"ש אצל דור הפלגה ותהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים, ולפיכך נתערבו ביניהם ואפי' מין בשאינו מינו וכו'. אבל כיון שפשטו ידיהם בגזל וחמס, בטלה הצדקתם דנתברר ששונאים זל"ז ואינם אלא רשעים משחיתים, וע"כ לא נחתם דינם על ע"ז וג"ע אלא בשל הגזל והחמס. וזהו שפירש"י לקמן עה"פ ומשם הפיצם וגו', וכי איזו קשה של דור המבול או של דור הפלגה, אלו לא פשטו יד בעיקר ואלו פשטו יד בעיקר להלחם בו ואלו נשטפו ואלו לא נאבדו מן העולם, אלא שדור המבול היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם ואלו היו נוהגים אהבה וריעות ביניהם שנא' שפה אחת וכו'. ולכאורה צ"ב וכי בשביל השלום העלים עין מחטאים חמורים כ"כ וכי משאוי פנים יש בדבר, אך להג"ל ניחא כיון דכל זמן שנוהגים באהבה וריעות יש להם מענה ואמתלא להצדיק מעשיהם בעיניהם.

כי מלאה הארץ חמס. פירש"י לא נחתם דינם אלא על הגזל. וצ"ב למה נדונו לכליה רק בשביל הגזל הלא היו בידם עבירות חמורות. וי"ל הטעם משום שאם היו רק חלקם גזלנים היה צורך

בצדקות, ובכונה תחילה עשה כן משום שהיה בדור מושחת כ"כ רצה להתבדל מהם שידעו שאין לו שייכות עמם לכן נהג עצמו ברבנות כדי להודיע צדקו לרבים. ואולם כל זאת הוצרך מחמת שהיה בדור הרע הזה, אבל אילו היה בדורו של אברהם או של משה ודוד לא היה נצרך לכל זה אלא היה גם הוא עניו ושפל ברוך מאד. וז"ש אילו היה בדורו של אברהם וכו' לא היה נחשב כלום פי' לא היה מראה גינוני חשיבות וצדקות לעיני הבריות אלא מחשיב את עצמו לכלום.

צדיק תמים היה בדרותיו. פירש"י יש מרבותינו דורשים אותו לשבח ויש דורשים לגנאי. י"ל בדרך צחות, שבא לפרש בזה שמכאן ראה שהיה באמת צדיק תמים שכן יש דורשים לכאן ויש דורשים לכאן וזה סימן מובהק שהוא צדיק תמים, כי לצדיק אמת יש התנגדות, אבל אם לא היה צדיק גמור היו כולם דורשים לשבח וד"ל.

ברש"י אילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום. י"ל הכונה דגם אם היה נחשב בדורו של אברהם לא היה אז נחשב ח"ו ל'כלום', כלומר גם אז לא אפשר לומר שהוא כלום אלא שאינו צדיק במדרגת אברהם, אבל לא שהוא כלום.

את האלקים התהלך נח. פירש"י נח היה צריך סעד לתמוכו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו. י"ל בדרך צחות, סעד לישנא דמזוני ופרנסה כמו"ש וסעדו לבכם. והנה יש צדיקים העומדים בנסיון העוני ואף שאין בביתם פת לחם עובדים את ד' בשלימות, ויש מי שאין בכחו לעבוד עבודת ד' אלא מתוך פרנסה והרחבת הדעת. והנה באברהם אבינו ע"ה מצינו שהיה מחוסר כל והוצרך ללוות בהקפה בכל מסעיו וגם שהיה רעב בארץ, ואעפ"י היה קורא בשם ד' ועומד בצדקו. וז"ש נח היה צריך סעד לתמוכו פי' היה לו סעד והרחבה, דהא לא חסר כל וביותר אחר המבול שכל העולם שלו וברשותו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו, בלי שום סעד.

אלה תולדות נח וגו'. פירש"י ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשיהם הטובים, י"ל הכונה דמה שהצדיקים זוכים לבנים ותולדות הגונים וצדיקים אעפ"י שאין זמנם פנוי כ"כ לעסוק בחינוכם, הוא מכח מעשיהם הטובים של אבותיהם הצדיקים, כי יפה כח מעשה טוב אחד יותר מאלף דיבורים. וגם דזכות מעשיהם הטובים שעוסקים עם הציבור גורמת להם ברכה בהצלחת בניהם, כמובא בס' חתם סופר עה"פ פ' משפטים עה"פ כל היום חונן ומלוה וזרעו לברכה (תהלים לו כו), הכוונה כל היום חונן ומלוה שמלוה ונותן את כל היום שלו והיינו העת והזמן שלו ולוה ונותן לאחרים ומשגיח עליהם, וזרעו מה יהיה עליהם, וע"ז אמר וזרעו לברכה שבזכות זה אף שהוא אין לו פנאי ועת להשגיח עליהם השי"ת ישגיח עליהם שיהיו לברכה בתורה ויראת שמים. הרי לן דע"ז שהצדיק עוסק כל היום עם טובת הציבור וזכה לברכה בהצלחת בניו ויו"ח ע"כ. וז"ש עיקר תולדותיהם של צדיקים פי' עיקר הסיבה להצלחת תולדותיהם של צדיקים, היא מעשיהם הטובים.

תמים היה בדרותיו. פירש"י אילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב כלום. ותמוה לומר כן שלא היה נחשב לכלום, הול"ל לא היה נחשב צדיק כ"כ כאברהם אבל למה לא נחשב כלום. ואכן בגמ' (סנהדרין קח.) אמר ר' יוחנן בדרותיו ולא בדורות של אחרים, אבל לא אמר שלא היה נחשב כלום, וכן במ"ר איתא כעין זה, אבל בזה"ק בפרשתן (ס' ע"א) איתא אלה תולדות נח, תמים היה בדרותיו, אבל בדרין אחרין אינו נחשב לכלום, כמו דרא דאברהם ודרא דמשה ודרא דדוד עיי"ש. וצ"ב למה נקט דוקא שלשה אלו להפחית ערכו של נח. וי"ל דהנה אצל אברהם כתיב ענין ביטול וענוה כמו"ש ואנכי עפר ואפר, ואצל משה כתיב שאמר ונחננו מה, ואצל דוד כתיב ואנכי תולעת ולא איש, נמצא דצדיקים אלו היה להם עוד תוספת מעלה על מעלתם, שנהגו עצמם בביטול ושפלות ברוך. אבל נח לא נהג כן אלא איפכא נח איש צדיק תמים היה בדרותיו היינו שכל בני דורו ראו עליו שהוא מתנהג

להותירם בעולם ואפי' שהיו רשעים ומושחתים וזאת כדי שיוכל ה"ת לתבוע דינו לסבב הדבר שהגזלנים ישיבו הגזילה לנגזלים והממונ יחזור לבעלי כנודע, אבל מכיון שהיו כולם גזלנים א"כ אין נגזלים ואין צורך בהשבה, ע"כ נאבדו כולם מן העולם. וז"ש כי מלאה הארץ חסם, דייקא כי מלאה הארץ.

צהר תעשה לתבה וגו'. פרש"י יש אומרים חלון וי"א אבן טובה המאירה להם. י"ל בזה דהנה תבה רומז על תיבות התורה ק"כ כמו"ש בנועם אלימלך וז"ל, יש לומר הרמז תיבה היינו המלה ותיבה שאדם מוציא מפיו צריך לראות שהתיבה הזאת תאיר אור גדול כאבן טוב, ועוד שם ע"י תיבת התורה שלומד בה הוא מהפך הצהר לצהר ע"כ.

ולפי"ז י"ל בדרך רמז, דהנה יש כאלו שלומדים בתורה או בספס"ק ורואים שם את חבריהם ולא את עצמם, כגון באם לומד איזה איסור מיד עולה בדעתו פלוני שרגיל לחטוא בזה, ואם לומד אודות איזה מדה טובה מהרהר בחבירו שחסר לו זאת המדה וכדו', כידוע כל זה מספרי מוסר. אך המשכיל בעת שלומד מתבונן על עצמו ורואה שחסר מדה זו וכו' ורוצה להגיע למדה זאת, וכשלומד איזה איסור מהרהר בתשובה על שלא נזהר בזה ועל שאינו מקדקד במצוה שלומד זה עתה וכו', וממילא נעשה לו אור ע"י לימוד התורה והמאור שבה מחזירו למוטב, ועי"ז בא לידי תשובה ומעש"ט.

וזה שפירש"י ברמז, צהר תעשה לתבה, יש אומרים, פ"י יש כאלו שכשואמרים איזה תבה בתורה"ק נדמה להם כחלון ורואים בעד החלון את זולתם, וזה אינו דרך נכון. ויש אומרים אבן טובה המאירה להם היינו שלומדים התבה ורואים את עצמם ומתקנים מעשיהם, כי התיבה מאירה להם בחשיכה לראות את עצמם ולא את זולתם.

כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה. פירש"י מכאן שאומרים מקצת שבחו בפניו וכו'. י"ל הכונה דכן ראוי לעשות, ולא שרשאי לומר אלא חובה לחזר ולומר לאדם מקצת שבחו בפניו כדי לחזקו ולעשות לו קורת רוח, שאל"כ לאיזה צורך אמר לו הקב"ה כי אותך ראיתי צדיק, ואם בשביל להודיע למה הצילו מן המבול הרי כבר כתיב נח איש צדיק תמים היה.

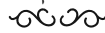
ויבא נח ואשתו וכו' אל התיבה. לכאורה תמוה דהרי מסתמא היו לו לנח בסביבתו שכנים וידידים והיאר לא קראם להכנס עמו אל התיבה בידעו כי ימותו ודאי מחמת מי המבול. וי"ל בצחות דלם היה קורא להם היו לו רק למרירות לב כי היו מתלוננים על כל מה שאינו נוח להם וכדו', וכמו שאמרו הערב רב למשה למה העלייתנו וכו', והיה לבו מר עליו כי הוא טרח שנים הרבה להצילם ממיתה והכין להם בית וצידה וכל טוב והם כפויי טובה מלינים עליו, ע"כ לא קרא להם ואז אפי' אם יבואו מדעתם ויהיה מוכרח להכניסם, עכ"פ לא יוכלו לטעון כנגדו מאומה כי הרי לא הוא קראם אלא באו מדעתם ורצונם, ומה להם כי ילינו עליו.

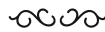
וישלח את הערב ויצא יצוא ושוב עד יבשת המים מעל הארץ. וברש"י יצוא ושוב הולך ומקיף סביבות התיבה ולא הלך בשליחותו שהיה חושדו על בת זוגו. עד יבשת המים, ומדרש אגדה מוכן היה העורב לשליחות אחרת בעצירת גשמים בימי אליהו שנאמר והעורבים מביאים לו לחם ובשר, ע"כ. ובאמת תימה על העורב למה לא הלך בשליחות נח, ומה עדיפא ליה השליחות האחרת בימי אליהו משליחות זו של נח. ועוד תמוה מה צורך לנו לדעת זאת, ולאיזה צורך כתבה התורה הענין עם העורב אם לבסוף לא הלך בשליחות שנתבקש. ויש לומר דיש אנשים אשר זה דרכם כל היום להשמיע מוסר לאחרים ולמחות בדרך קנאות

בכל הזדמנויות, ובכלל זה להשקיף לרשות זולתם להציק בחורין ובסדקין בבתיהם, אבל כשמתבקשים לגמול חסד עם עני או נצרף להאכילו ולהשקותו לתמוכו ולסעדו עומדים מן הצד ומעלימים עין מן הנעשה אצל זולתם ואינם נוטלים חלק בזה כי הם חסרי לב. וממילא גם כשאומר מוסר אין מקבלים ממנו כיון שנראה שדברי מוסר שלו אינם יוצאים מן הלב, ולאיש כזה אומרים לו קשוט עצמן תחילה, שיבדוק קודם נגעי עצמו ואח"כ יבדוק אצל אחרים. ולא זו הדרך, אלא ראשית דבר יהיה טוב ומטיב לחבירו לסעדו בגשמיות וכל טוב שלא יחסר לחם לאכול ובגד ללבוש.

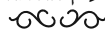
והנה נח שלח את העורב (כך שמו עורב דרכו להיות מעורב בכל ענין) שילך לבדוק אולי נשארו עוד איזה בריות בעולם וצריך לבדוק אחריהם לראות מה מעשיהם בסתר וכיו"ב כי המה המביאים מבול לעולם, אבל העורב סרב ללכת לשליחות זו אלא יצא יצוא ושוב סביב התיבה כמי שאומר קשוט עצמן ונראה אם נח עצמו הוא נקי מכל פגם, וז"ש שחשדו על בת זוגו, שמה קנאי הוא על אחרים אבל לא על עצמו, והוא העדיף להמתין וללכת לשליחות אחרת בימי אליהו שהיה בצורת ואז צריך ליתן לחם ובשר לרעבים. וז"ש חז"ל מוכן היה לשליחות אחרת וכו' לחם ובשר, פ"י לשליחות נח לא היה מוכן ללכת ומאס בשליחות כזו, אבל מוכן היה לספק מים ומזון בימי אליהו.

וישלח את היונה מאתו. הקשה בשפ"ח בשם מהרש"ל למה הלכה היונה מאתו ולא חשדה בנח מבת זוגה כדרך העורב עי"ש. ונראה ליישב בפשיטות דהרי יונה אינה מזדווגת אלא לבת זוגה כמו"ש חז"ל (עירובין ק:): אלמלא ניתנה תורה הינו למדים עריות מיונה וכפירש"י שם, והוא מטבע ברייתו ובה לא היה שינוי אפי' בימי דור המבול, ועי' בדברי רבינו מהר"ל נתיבות עולם ח"ב נתיב הצניעות פ"א.

ויבן נח מזבח וכו' ויעל עולות במזבח. ובתרגום יוב"ע ואסיק ארבע (עליון) על ההוא מדבחה. ומקורו בפרקי דר"א (פכ"ג). וכבר נלאו המפרשים לתת טעם למנין ארבע עולות, יש אומרים כנגד נח ושלשת בניו, והרחיד"א כתב בס' חומת אנך שלא הקריב אלא ד' הכשרים עפ"י תורה שהם שור כשב עז ותורים, עוד פירוש ראיתי בספרים הכונה לארבע שהקריבו עולות על ההוא מזבח והם אדם הבל קין נח ע"כ. ולענ"ד י"ל כיון שארבעה צריכין להודות כמבואר בגמ' (ברכות נד:) יורדי הים הולכי מדברות ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא, והנה כולוהו איתנהו בנח בתיבה, ים מדבר חולה ובית האסורים כמש"כ במדרש הוציאה ממסגר נפשי זה נח, דוק ותשכח, ועי' בס' אבן שועיב פ' בשלח עה"פ אז ישיר משה וכו' כתב בשם מדרש שבני ישראל אמרו שירה כשעלו מן הים לפי שנתקיים בהם כל הד' אופנים שעליהם צריכים להביא תודה, ע"כ. לפיכך הקריב נח ארבע עולות ודייקא עולות, שהרי לא הותר לו להקריב תודה אלא עולות כדן בן נח שאינו מביא שלמים כמבואר בגמ' (זבחים קטז). ומדינא אינו חייב להקריב קרבן תודה דוקא אלא בכל אופן שיעשה ענין הודאה כמבואר בפוסקים.

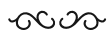
ויחל נח איש האדמה וגו'. פירש"י עשה עצמו חולין שהיה לו להתחיל בנטיעה אחרת. צ"ב מאי נפ"מ איזה נטיעה נטע ומה לי אם נטע גפנים או רימונים וכו"ב. וי"ל כונתו לרמוז דמשיצא נח מן התיבה ונשאר בחיים חיותו הוא ובניו ביתו אחר המבול שנכחדו כל בני אנוש ובעלי חיים, היה לו לעסוק תחילה בתורה ותפלה ולהודות להי"ת, זו היתה צריכה להיות נטיעה הראשונה, ואח"כ יצא לעבודת האדמה, וזה שרמז עשה עצמו חולין שהיה לו לטיוע נטיעה אחרת, נטיעה של מצוה.

וישת מן היין וישכר. בזה"ק פרשתן (ע"ג ע"א)

כד בעא נח למבדק בההוא חובא בדבק אדם הראשון, לאו לאתדבקא ביה, אלא למנדע ולאתקנא עמלא ולא יכיל, סחט ענבין למבדק בההוא כרם, כיון דמטא להאי וישכר ויתגל ולא הוה ליה חילא למיכם, ע"כ. הרי שנח רצה לתקן פגם אדה"ר שנגרם ע"י הנחש הקדמוני הוא הס"מ עמלק שורש המן האגגי, ואעפ"י שלא עלתה בידו של נח לתקן אבל אח"כ ניתקן ע"י מחיית עמלק באבדו המן ותלייתו על העץ.

וי"ל רמז לזה, דהנה בפרשת נח מצינו כמה רמזים לעניני פורים. א' שם נוח נזכר במגילת אסתר דכתיב ונוח בארבעה עשר (אסתר ט ז), ב' עה"פ וישכו המים פירש"י כמו כשור חמת המלך (שם ב א), ג' וישת מן היין וישכר ובפורים הורו חז"ל חייב אינו לבסומי בפוריא (מגילה ז), ד' איתא במדרש (ילקוט אסתר רמז תתר"ו) עה"פ יעשו עץ גבוה חמשים אמה והיה המן חוזר ומבקש קורה של חמשים אמה ולא מצאה אלא קורה שהיתה בתוך ביתו לפי שהיה בנו פרשנדא הגמון בקרדוניה ונטל נסר אחד מתיבותא של נח שהיה ארכו של נסר חמשים אמה שעשה הקב"ה זכרון בעולם שידעו דורות העולם שבא מבול לעולם. ה' איתא במדרש (ב"ר פל"ד א') וידבר אלקים אל נח לאמר צא מן התיבה, הוציאה ממסגר נפשי וכו' (תהלים קמב ח) הוציאה ממסגר נפשי נח נח שהיה סגור בתיבה י"ב חדש ע"כ, וכתב בס' זרע קודש בפרשת ה' הוציאה מ'מסגר נפשי ר"ת המן לרמוז שבימי מרדכי במעשה המן וענין נח בתיבה היו בבחינה אחת בחינת הסתרת פנים ע"כ. כל זאת רמז שענין תיקונו של נח ונס פורים חד הוא. והוא פלא.

וירא חם אבי כנען וגו'. צ"ב למה הוצרך שוב להזכיר שחם הוא אבי כנען, ודברי רש"י ידועים עי"ש. וי"ל דנתן טעם למה הזדמן הדבר שדייקא הוא ראה וחילל את אביו, אין זאת אלא משום שהוא רשע והבא לטמא פותחין לו, שכן הוא ששימש בתיבה באיסור ומזה יצא כנען כדכתיב לעיל (ט יח) ויהיו בני נח היוצאים וכו' וחם הוא אבי כנען, וגם שם צ"ב למה הזכיר את כנען ופירש שם החזקוני הזכירו לפי שהורתו בתיבה ונולד ביציאתו מן התיבה עי"ש. וז"ש כאן וירא חם אבי כנען, פירוש לפיכך נזדמן הדבר לפני חם דייקא כי הוא אבי כנען משום שרגיל בעבירה ושימש בתיבה ומרשעים יצא רשע.

ויקח שם ויפת. פירש"י שם שנתאמץ וכו' זכו בניו לטלית של ציצית, ויפת זכו בניו לקבורה שנאמר אתן למגוג שם קבר. הטעם שזכו לדברים הללו דייקא, י"ל משום שהם מסוגלים לשמירה מן החיצונים, ציצית הוי שמירה כידוע כמו שאחז"ל (מנחות מג:) מי שיש לו ציצית בבגדו וכו' מוחזק שלא יחטא, ותכלת מבריה את החיצונים כדאיתא בתיקו"ז (מ"ט ע"ב), וכן קבורה בארץ ישראל כמבואר בגמ' (כתובות קיא.). והנה נח היה ישר ולא היה לו שמירה לכך נכשל והם חסו עליו לשמרו, ע"כ ניתן להם בשכרם סגולות אלו לשמירה, מדה כנגד מדה.

ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. הקשו במדרש, חם חטא וכנען נתקלל אתמהא וכו'. וי"ל עפ"י המשל הידוע באחד שביקש להצטרף לחבורת שודדים וניסו את כוחו אם יכול לעמוד בגבורה ולשמור סוד, ע"כ הלקוהו וציעורו בכל מיני צער, ומשעמד בזה בגבורה הביאו את בניו הקטנים והכו אותם לנגד עיניו, והנה אף שהיה גבור ואביר לב אבל כשראה את בניו מוכים נשבר לבו וגילה כל סודו, העומדים ראו כן תמיהו כי ביסורים גדולים מאלו עמד בגבורה, ולפתע איבד גבורתו, אמר להם כל יסורים שבעולם יכולני לסבול אבל לראות בצער בני אין בי כח, אין רחמנות כרחם אב על בנים ע"כ, ולפי"ז מובן מה שקילל נח את בנו כנען בפני אביו שיהיה שפל ונבזה עבד עבדים, זהו צער גדול ביותר ועונש לאביו חם.

תורתן של אבות

דברי תורה מרבתינו הקדושים זיע"א

והמים היו הלון וחסור עד חודש העשירי, פי' המים התורה הקדושה נקראת מים ע"ד (ישעיה נה א) כל צמא לכו למים, הוא הקדושה והדביקות שבאדם שהוא בלתי אפשרי להיות בתמידות, רק לפעמים הוא 'הלון' בהדביקות ולפעמים הוא 'חסר' דהיינו שנפסק מהדביקות ע"ד מטי ולא מטי, 'עד החודש העשירי' ר"ל עד שנתחדש בו מדרגה העשירי שהוא הקדושה העליונה עשירי יהיה קודש, 'באחד לחודש נראו ראשי ההרים' ר"ל אעפ"י שבא אל המדרגה זו שבא אל אחדות גמור אעפ"כ לא נראו בו אלא ראשי ההרים דהיינו שלא בא עדיין אלא למקצת הקדושה שעבודת הבורא ב"ה הוא דבר שאין לו סוף, עכ"ל.

ואפשר שזה רמזה לנו המסורה 'והמים היו הלון וחסור' כנ"ל שלפעמים נפסק מהדביקות, ואח"כ 'הלון' ושוב' ששב אל הדביקות, ואפי' אם ידמה לו שהוא 'הלון' וגדל עד כי גדל מאד, צריך לדעת שהוא רק בבחי' 'הלון' ונסוע הנגבה, היינו בחי' נסיעה אל החכמה העליונה ע"ד הרוצה להחכים ידרים (ב"ב כה). והבן.

(אור מלא)

שנים שנים. קדמא ואזלא, רמז שהקדימו לבא מאליהם כמו שכתב רש"י של היה צריך לטרוח ולחפש אחריהם אלא הם הקדימו ללכת אליו (תפוחי חיים - טעמי המקרא)

וישאר אך נח. דרגא תביר, רמז למה שכתב דש"י ממדרש אגדה שאיחר מזונות לארי והכישו והיה גונח על זה ותביר הוא לשון שבירה והכאה. (שם)

ויזכור אלוקים את נח. מהפך, רמז לכדאיתא כאן במדרש אשריהם לצדיקים שהם מהפכין מידת הדין למידת הרחמים. (שם)

הבטחון להכין את לבבו וע"כ עובד בגדלות כמ"ש ויגבה לבו בדרכי ה' [ופי' מחמת שרוצה ד' בעבודת הצדיקים במוחין דגדלות לכך מראה להם ישועתו בתחילת עבודתם, וזהו כי רוצה ד' בעמו יפאר עוניהם בישוועה]. וע"כ נח שהיה צריך סעד לתומכו כמ"ש את אלקים התהלך כו' וקודם המבול היה ג"כ צדיק רק בקטנות מחמת שכל דורו היו רשעים, ואח"כ כשראה ניסי השי"ת ע"י המבול ושהבדילו מכל בני דורו לבנות עולמו ממנו אז נתרבה דעתו ואמונתו ובטחונו, כי בתחלה היה מקטני אמנה כמ"ש רש"י, והוא צריך ביאור איך אפשר זה שנביא יהיה אינו מאמין ח"ו, אבל הוא הדבר שאמרנו שהאמונה ובטחון שלו היו בקטנות, וע"כ שני הדעות הם אמת כי קודם המבול היה צדיק שאינו גמור רק בדורו נחשב לצדיק, אבל אחר המבול היה צדיק גמור.

וע"כ עשה חלון ואבן טוב, שאם יזכה ישתמש בחלון ויוכל לראות במפתח של רשעים, ובאם לאו ישתמש באבן טוב, וע"כ אחר המבול שזכה למדרגה עליונה נאמר ויפתח את חלון כי אז היה רשאי להשתמש בחלון, וזהו ביאור הכתוב אלה תולדות דהיינו מעשים טובים של נח נח, דהיינו שתי בחי' של נח הנ"ל, והם כי איש צדיק כו' כשהיה איש ג"כ היה צדיק ותמים היה בדורותיו בכל הדורות גם אחר המבול, ולמה היה בשתי בחינות והיינו משום כי את אלקים התהלך שהיה צריך סעד לתומכו, אבל אברהם היה עובד מנעוריו בגדלות השכל. (מראה יחזקאל)

והמים היו הלון וחסור עד החדש העשירי בעשירי באחר לחדש נראו ראשי ההרים. הלון ד' במסורה ומלא, הכא, ואידך הלון ושוב (להלן ח א), הלון ונסוע הנגבה (להלן יב ט), הלון וגדל עד כי גדל מאד (להלן כו יג). אפשר לומר, ע"ד מה שפי' רבינו הק' בעל **נועם אלימלך** זצוק"ל את הפסוק אשר בפתח דברינו, וז"ל,

ויולד נח שלשה בנים את שם ואת חם ואת יפת. לפירש"י תולדותיהם של צדיקים הם מעשים טובים, נרמז בכתוב זה שלשה עמודי עולם, תורה, עבודה, גמ"ח (אבות פ"א), שם - עמוד התורה, שהתורה כולה שמותיו של הקב"ה, וכמבואר בכוונת הוצאת ספר תורה קודם כל נדרי ש"ם גימ' ספ"ר. חם - עבודה, להחם עצמו בעבודת אמת כטעם כל עצמותי תאמרנה, ואש הקרבנות שהיא חם ויבש כנודע מזוהר וארא. יפת - גמילות חסדים, לשון יפת כטעם כל שהיא תפארת לעושיה כפירוש הברטנורה שם, וכטעם שפירש"י בחלום הפרות של פרעה בשעה ששובע בעולם הבריות נראות יפות זו לזו. וכן ג' דברים האמורים בסוף הפרק [אמת, דין ושלום] רמוזים בהם, שם - בסוד השלום שמ"ו של הקב"ה, חם - בסוד הדין כנ"ל מיסוד האש, יפת בסוד האמת קו האמצעי והיא דרך ישרה שתפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם והבן. (בני שלשים)

אלה תולדות נח נח ונו. וברש"י יש דורשין לשבח ויש דורשין לגנאי, וצ"ב כפל לשון נח, וליישב גם מ"ש רש"י גבי צהר תעשה וכו' ב' פירושים חלון או אבן טוב, וזה תליא בהשני דעות אי בדורו היה צדיק כו' [אי דורשין לשבח שהיה צדיק וראוי לראות במפתח הרשעים ראוי לעשות חלון, ולמאן דדריש לגנאי ואינו זכאי לראות במפתח ע"כ צהר פירושו אבן טובה להאיר והתיבה היתה סתומה] אבל בסוף הסדרה גבי ויפתח נח את חלון התיבה כתב רש"י העשוי לצהר, וקשה דנקט כהך פירוש דהיה חלון ולא הזכיר לפירוש הב' צריך לומר דהיה סתום, וגם צ"ל לבאר על הדורשין לגנאי דמי הכריחם לכך כיון שיש לדרשו לשבח. והנ"ל דאלו ואלו דברי אלקים חיים, והיינו דידוע כי רוצה ה' בעמו יפאר כו' [תהלים קמט ד], דהיינו מי שהוא צדיק רק שהוא בקטנות אז הקב"ה מאיר פניו אליו ועושה לו ניסים כדי להביאו למדת

הילוכם בקודש

עובדות והנהגות מרבתינו הקדושים מקאסאן זצוק"ל

מנהגי חודש מרחשוון

- בימים שלאחר שמח"ת היה רגיל רבינו האור מלא לעורר ולחזור על דברי זקינו רבינו בעל עטרת צבי זצוק"ל שימי החורף קדושת חול המועד עליהם.
- רבינו נהג שבשבת בראשית קרא לתורה לכל הבעלי בתים המתפללים בבית מדרשו וגם הבחורים הגדולים, וממה שלא הספיק העלויות בפרשת בראשית המשיך בפרשת נח.
- בימי הגשמים מיהר לקדש הלבנה תיכף אחר שלשה ימים מראש חודש אף שלא במוצאי שבת.
- לא נהגו במקומותינו בתענית בה"ב וכן לא אמרו הסליחות.
- במקומותינו היו עושין נישואין בחודש חשוון.
- בשנים הראשונות נהג שלא לומר תחנון מאסרו חג סוכות עד יום ז' בחשוון, ובשנים האחרונות שינה מנהגו ולא אמר תחנון רק עד ראש חודש חשוון ככתוב בשו"ע, ובימים האלה אמר העקידה, א"ל ארך אפים, למנצח מזמור לדוד יענן, תפילה לדוד, כי אינם יומא דפגרא.

ברכת מזל טוב

קדם האי גברא רבא ויקירא בנש"ק פרע"ח העומד לימינו בכל עת ובפרט בהפצת גליון הצבי והצדק

ה"ה הרב ישראל הגר שליט"א
בן כ"ק אדמו"ר משא"ן ויזניץ שליט"א

לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בנו הילד כמר ברוך הי"ו

והננו לברכו מעומקא דליבא שיזכה לגדלו לתורה לחופה ולמע"ט
וירוהו ממנו ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה אבי"ר

מערכת גליון הצבי והצדק

ד"ת אשר השמיע

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ביום שמח"ת בעת נעילת החג בבית מדרשינו

עומדים אנו בעת דמדומי חמה בשעת "נעילת החג" בו אנו נועלים את כל ימי הרחמים והרצון שעברו עלינו. והנה הנועל ביתו או חנותו הדבר ידוע שהוא מפני החפצים יקרי הערך שיש לו שם, כי מי שיש אצלו רק איזה גרוטאות ודאי אין צריך נעילה ושמירה, וא"כ עלינו לדעת מה אנו נועלים דהיינו מה יש בידינו ומה קנינו במשך כל חודש נשגב זה, ובפרט מעלת יום זה הנקרא שמיני עצרת אשר הוא כולל בתוכו את כל החודש כידוע, וכתבו בספה"ק הרמז על מה שאמרו בגמ' (סוכה מח.) שמיני רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב, דהיינו שכל התפילות שהתפללו ישראל כל השנה ובפרט בימים הנוראים ולא עלו למעלה כיון שלא היו כראוי והיו מפורזים, אבל בשמיני עצרת עולים כולם למעלה והקב"ה מאזין ומקשי"ב לקול תפלתנו ומתקבלים לרחמים ולרצון וזהו פז"ר קש"ב.

והנה יש עוד לרמז במה שאמרו "שמיני רגל בפני עצמו". דבפ' פנחס כתיב (במדבר טו לה) ביום השמיני עצרת וגו', פירש"י לפי שכל ימות הרגל הקריבו כנגד ע' אומות וכשבאין ללכת אמר להם המקום בבקשה מכם עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכם, ולשון חבה הוא זה כניסם הנפטרם מאביהם והוא אומר להם קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד. נמצא שכל כולו של חג זה הוא לכבודו של ה"ת, והנה דא"ה מונה בתואר "עצמו" כמו שפירשו על מ"ש בהגש"פ לפי שהוציא את "עצמו" מן הכלל פ' שלא הזכיר את שם ה', וזהו שאמרו כאן שמיני רגל בפני 'עצמו', והיינו שאנו יושבים בסעודה אחת ובצוואת חדא עם הש"ת.

ויש לדייק בדברי רש"י שם שכתב עכבו עוד יום אחד, למה רק יום אחד. וי"ל דאיתא בזוה"ק דשמיני עצרת הוא גמר החתימה, וא"כ הוי כיום כפורים, וי"ל נקרא יום אחד כדאיתא במדרש (ב"ר פ"ב ג'): "דבר אחר יום אחד שנתן לו הקב"ה ואיזה זה יום הכפורים", וזהו עכבו עמי עוד יום אחד היינו שמיני עצרת שהוא כיום הכפורים, ורמז לדבר סוכה"ה נוס' ס"ה כ"ו, שם הו"ה אדנ"י, אבל שמיני עצרת גבוה מזה עכבו עמי יום אחד, עכב"ו כ"ו ע"ב שם על ע"ב שהיה מזכיר כהן גדול ביום הכפורים.

והנה נהוג בכל תפוצות ישראל להרבות שמחה יתירה ביום זה כידוע גודל הענין, וכן ראינו אצל אבותינו ורבותה"ק הצדיקים אשר ביום שמחת תורה הרבו בשמחה וריקודין ונפלאין ושמחו בשמחת התורה עד כלות הנפש, ולכאורה קשה דבשלמא בימי חג הסוכות כתיב בתורה (דברים טו טו) שבעת ימים תחג וכו' והיית אך שמח, וכן מצינו בגמ' ענין שמחת בית השואבה, אבל שמחה ביום שמיני עצרת לא כתיבא בהדיא בתורה אלא ילפינן לה מהכתוב והיית אך שמח, וגם כאן לאו בפירוש איתמר אלא בק"ו דרשינן לה כפירש"י בגמ' (סוכה מח.) ד"ה לרבות לילי יום טוב האחרון - דהאי שמוח למאי איתא כיון דכתיב לעיל מיניה ושמחת בחגך, אבל לא לרבות שמחת ליל שמיני, וכיון דאתרבי לילי יום טוב האחרון שהוא טפל קל וחומר היום, שהוא עיקר, שחייב בשמחה ע"ב, הנה מלבד מה שהקשו המפרשים דבמס' פסחים (עא. ד"ה לילי) כתב רש"י איפכא לפי גרסתם, אבל בגוף הדבר קשה למה לא נתפרש בתורה מצות שמחה ביום זה ואצטריך ללמדו מק"ו של רש"י אתמהא.

וי"ל עפ"י מה שכתב זק"ק מהרצ"א כמ"פ בספריו ומקורו בזוה"ק פ' פנחס (ר"כ ע"א): תליסר מכילין דרחמי דאורייתא דאתמר בהון ב"ק מידות התורה נדרשת עיי"ש, פ' ד"ו מידות שהתורה נדרשת בהן מכוונים כנגד י"ג מידות הרחמים לעורר אותם, דהיינו כשאנחנו דורשים מידת ק"ו מעוררים מידת א"ל שכנגדה ובגזירה שוה מעוררים מידת רחום ובבנין אב מתעורר וחזון וכו' ע"כ, וכבר מלתנו אמרנו דשמיני עצרת הוא כיום כפורים שהוא יום הדין, והנה כיון שיום זה הוא הנועל ומסכם את כל החודש ומעלה כל התפילות כמו שאמרנו לעיל והוא התכלית של כל עבודת היום נוראים כפי שאמרנו מפי צדיקים שכל התכלית של הימים הנוראים הוא להגיע לאתה הראת לדעת, וא"כ נצרך ביום זה להיות נשפע עלינו הרבה רחמים וחסדים לפיכך הוצרכו חז"ל לדווש ק"ו למצות שמחה, דבק"ו מעוררים מידת א"ל הוא מקור החסד כמו"ש (תהלים נב) חסד אל כל היום, להמתיק את הדינים ולעורר רחמים וחסדים על כל ישראל כל היום כדי שיתקבלו תפלותינו ועבודתנו לרצון לפני אדון כל.

ועפ"י דברי זק"ק ה"תל" בנין ג"כ את נוסח הברכה שאנו מברכין על התורה אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. וקשה הרי לא כך היה מעשה אלא הקב"ה חיוז על כל האומות כמו שאמרנו בגמ' (ע"ב:) ויאמר ה' מסיני בא וזרח משערי למו וכתוב אלוה מתמין 'בוא וגו', מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן אמר רבי יוחנן מלמד שהחזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד שבא אצל ישראל וקבלוה, א"כ מאי קאמר אשר בחר בנו ונתן לנו, ועוד קשה למה יתקנו לברך ונתן לנו את תורתו הול"ל ונתן לנו את התורה כדמסיים ברוך אתה ד' נותן התורה.

ועפ"י ה"ל אפשר לומר דלאומות העולם באמת החזיר לתת להם התורה אבל רק תורה שבכתב והיא חתומה לכל אדם עד שאין להשיג בה מאומה בלי תורה שבע"פ, והראיה שמשקבלו מצות סוכה והקב"ה הקריע עליהם חמה מיד כל אחד מבטע יווצא, ובאמת אילו ידעו תורה שבע"פ שדרשו תשובו עזל תדורו ומצטער פטור מן הסוכה היו יכולים לצאת בנחת וכלכלה בלא בעיטה, אך מאחר שחסרו להם דרשות חז"ל לא היו יכולים לעמוד במצות התורה. אבל לנו בני ישראל נתן הש"ת גם תורה שבע"פ וכדאיתא במדרש תנחומא (פר' נח) שז"ה היה כפיית החר, [ואפשר לרמז זה במה ששאלו האומות כלום כפית עלינו הרבה רחמים וחסדים לפיכך הוצרכו חז"ל לדווש תורה שבע"פ], והנה אמרנו לעיל שדבר זה שהתורה נדרשת ב"ג מידות הן מכוונים נגד י"ג מידות של הקב"ה אל רחום וחנון וכו', א"כ נמצא דדרשות חז"ל נגזרות ממדויות של הש"ת כביכול וזה נקרא 'תורת' דייקא, על כן אנחנו מברכים אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו.

והנה נקרא יום זה יום "שמחת תורה". ובאמת כשמו כן הוא כיון דאין שמחה כשמחת התורה שהיא משמחת את לומדיה כדכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב, וכמו שאמרנו היום בנוסח הרשות לחתן תורה: "הוגיענו לשמח בשמחת התורה, המשמחת לב ועינים מאירה", ואיתא בספרים שבאמירת 'הרשות' אשר יסודתה בהררי קודש שם ניתן הרשות והכח לכל בר ישראל לחדש חידושי תורה ולגלות את ע' פניה, והיא העצה היעוצה לכל אחד ואחד אשר אין סגולה כסגולת התורה ורק בה ימצא נחמה ושמחה אמיתית, ופירשנו בזה את דברי הגמ' (ב"מ פד.) כי נח נפשתי דרבי שמעון בן לקיש הוא קא מצטער רבי יוחנן בתריה טובא וכו' הוה קא איל וקרע מאניה וקא בני ואמר היכא את בר לקישא היכא את בר לקישא והוה קא צווח עד דשך דעתיה מיניה בעו רחמי עליה ונח נפשיה. ומקשים מוגמ' ברכות (ה:) דר' יוחנן אמר דין גרמא דעשירא ביר פירש"י זה עצם של בן עשירי שמת לו. הנה נראית עוצם גבורת נפשו של ר' יוחנן שעם כל מה שקרעו לא שף מדעתו ואדרבה היה הולך לנחם אחרים בזה ומזכיר אסונו, ואילו הכא לא היה בכוחו להתנחם מצער פטירת ריש לקיש. ואמרנו ע"פ ה"ל דבמיתו בניו היתה לו נחמה גדולה והיא התורה כמו"ש (תהלים קיט ג) זאת נחמתנו בעיני כי אמרתן חיתני, אבל נשטתלק ריש לקיש ואבד כח התורה והפלפול ולא רווחא שמעתתא, מי ינחמנו ע"כ היה צערו גדול ביותר ולא התנחם. וידוע המעשה מהרה"ק ר"ש משאץ - לונדון זצוק"ל אשר באחרית ימיו שיכל כל בניו ל"ע, ופעם אחת בא אליו א' מנכדיו לבקרו ורצה לשוחח עמו בעניני דעלמא, ואמר לו מהרה"ק הן רואה שכל מה שיש לי בעולמי הוא הסטנדר והממארה וכו' לא ע"כ במטותא מנין הוה לי ואל תעכבי, ופטורו לשלום.

היוצא מכל ה"ל שתכלית כל ימים הנוראים הוא שמיני עצרת ותכלית שמיני עצרת היא שמחת התורה וחדוותא דשמעתתא, וזה ענין השמחה והריקודין ביום זה שאנו שמחים שיש לנו במה להתנחם ולהפיג צערנו צער הגלות הכללי וכן הפרטי שיש לכל אחד, ע"כ נקבל ע"ע להרבות בשעוריו תורה ולהגות בה תמיד בכל עת ולחדש חידושי תורה, ויעזרו הש"ת שזוכה לפתקא טבא ולשנה טובה ומבורכת בגו"ר אכ"י.

איש צעיר לימים ושמו בן ציון ווייס בן יחיד להוריו שהיו דרים בכפר הסמוך לקוסון נחלש מאוד והובא לקוסון יום א' קודם הושענא רבה, והחולשה גברה עליו ל"ע בכל שעה, והוריו דפקו על שערי רחמים ובאו בכל עת בבכיה רבה אל רבינו הבני שלשים. גם ביום הו"ר בעת אמירת ההושענא באו והתחננו להתפלל עבור בנם היחיד, ודרכו בקודש של רבינו היה לעורר לבות בני אדם בעת אמירת ההושענא לשוב בתשובה בגמר טוב לטובה, ואז היה ההתעוררות ביתר שאת ויתר עז כי הכל נתעוררו מחמת צעקת ובכיות הורי הרך בשנים הנ"ל, והוזכר גם את זה בתוך אמרות טהורות שלו שיעתירו הכל ויבקשו מאת ה' הטוב הרופא חולים שישלח רפו"ש להחולה הנ"ל המוטל על ערש דווי. וביום הו"ר בסעודת שחרית אחר התפלה בא אבי של החולה לעורר רחמים, וכן באו כמה פעמים פעם אחת ופעם האם עד יום שמחת תורה, ואז אמרו הכל גואש ח"ו.

אחר מנחה בסעודת יום שמחת תורה באו לקרוא ליציאת נשמה, והאם בוכה ומייללת רח"ל וצעקה אל רבינו אולי יש תקוה, והשיב שיוסיפו לו על שמו שם חיים, והמאכל של יו"ט היה לפני כ"ק אבא מאיר ז"ל ולקח המאכל בידיו הטהורים ואח"כ אמר 'מחיה מתים זיין קענען מיר נישט אבער אמענש דערציילן קענען מיר יא' [להחיות מתים אין אנו יכולים אבל לספר מעשה יודעים אנו כן] וסיפר בזה"ל, פעם אחת הייתי בסאנץ [צאנז] ובאו לביהמ"ד ב' נשים בבכיה רבה לפני רבינו הקדוש זיע"א, אחת היתה אמו והרבה ואתה ואתו וכל השומעים באו עמהם, והרב הקדוש לא הניח הכף נמיד ולא היה נראה שמצטער, וה' ברב חסדיו עזר וקם החולה ונתרפא. כן סיפר רבינו ז"ל, וכן עשה גם הוא ולא נראה שמצטער. ובבוקר ביום אסרו חג בא האב בקול תודה ושמחה רבה. ברוך השם הטוב והמטיב שבנו יצא מהסכנה ונתרפא ברפואה שלמה, וראו אז הכל גודל כח הצדיקים ובתפילתם ושיחתם.

○○○○

רבינו הבני שלשים היה כידוע מתנגד בכל תוקף ללימודי חכמות חיצוניות ושאר לימודי חול, ובפרט יצא קצפו על אלו ההולכים ללמוד בגימנסיא, והרבה להוכיח את העם בדרשותיו על כך, פעם אמר לאחד ששלח את בנו ללמוד בגימנסיה, מה הן סכור שאתה תהיה הסותר ובנך יהיה מנהל החשבונות, הדך כך כי הוא אמנם היה יחידי, אבל אתה סוחר לא תהיה, ובאמת תיכף אח"ז ירד אותו האיש מנכסיו ל"ע ונתקיימו דבריו של רבינו.

○○○○

סיפר יהודי בשם משה שווארץ ע"ה מדברערצין: פעם אחת בהיותו מחוסר פרנסה חכך בדעתו ליסוע לעיר טעטש ולקנות שם תפוחים על מנת למכרם ולהרויח מטה לחמו, אך בידו לא היתה הפרוטה מצויה ולא מצא מבוא איך לקנות הסחורה באשר אין לו לשלם עבורה. מוטרד בדאגה זו נסע לדרכו לטעטש ברכבת העוברת על פני גלילות קאסאן והחליט כי ירד שם וילך לבקש את עצת רבינו. כאשר נכנס לקודש פנימה סיפר כי נוסע הוא לשם מסחר בתפוחים אבל אין לו לשלם מחירם. רבינו ברכו בקצרה סע לשלום והיה מצליח. בכך נפרד והמשיך בדרכו לטעטש. בבואו שמה נכנס לאכסניא, כשמוע בעל האכסניא מפי מטרות בואו העירה אמר לו תיכף, הנה אצלי יש תפוחים והנני מוכר לך אותם ואילו לתשלום איני זקוק עתה, כי אם כאשר תמכור אותם תשלם לי, ועתה הא לך בהקפה. ר' משה הבין שנתקיימה ברכת רבינו וקיבל את ההצעה. הוא הוביל משם קרון רכבת עמוס בתפוחים, ורק אחר שהצליח למכור את כולם ברווח ניכר שילם בעדם.

○○○○

עוד סיפר ר' משה שווארץ הנ"ל: מחבר אחד אשר קיבל הסכמה מרבינו על חיבורו הר"ל אח"כ לבקש עוד הסכמה מאחד מגדולי זקני הרבנים בימים ההם, הגדול ההוא כתב לו, באם יש לך כבר הסכמה מאת הרב מקאסאן שוב אין צריך בדיקה כי בודאי טוב הוא.

○○○○

סיפר אדמו"ר הרה"צ מו"ה פנחס שלום הלוי זצ"ל מקאסאן נכד רבינו הבני שלשים: בילדותו היה לומד משניות על פה וזקינו רבינו היה בוחן אותו על כך. פעם כשהגיע למשנה ז' בפ"ב דברכות אין טבי עבדי כשאר כל העבדים כשר היה, שאלו רבינו מה הפירוש כשר היה, השיב איני יודע, פירש לו רבינו כך כשר"ה הוא ר"ת שיינע ר"ינע כ"פרה (כפרה נאה ונקייה). והוא מכלל דברי חכמים וחידותם.